

Pembangunan Dasar Kerajaan Dalam Kemajuan Industri Percetakan Melayu

Mohd Khairul Azahari bin Abdul Rani

Jabatan Seni Reka Grafik dan Media Digital, FSSR, UiTM Kampus Seri Iskandar, Perak

mohdk173@perak.uitm.edu.my

Abstrak

'Dasar' menurut Kamus Dewan membawa maksud rancangan atau tindakan yang telah dipersetujui secara rasmi sebagai asas untuk membuat atau melaksanakan sesuatu keputusan. Ketetapan yang telah dibuat oleh kerajaan dalam membangunkan sesuatu asas atau prinsip serta pendirian kerajaan dipanggil Dasar Awam. Apabila menggubal sesuatu dasar, kerajaan sebenarnya menyatakan tujuan dan matlamatnya mengenai sesuatu perkara. Dengan adanya sesuatu dasar maka perancangan untuk mencapai matlamatnya dapat diadakan (INTAN, 1982). Industri percetakan yang melibatkan kaum Melayu di negara ini pernah melalui zaman kegemilangan hasil dari ketetapan atau polisi yang diluluskan oleh pihak kerajaan. Penglibatan kaum Melayu dalam industri percetakan menampakkan kejayaan mereka hasil dari bantuan pihak kerajaan dalam menaikkan taraf ekonomi kaum Melayu bukan sahaja dalam industri percetakan bahkan dalam pelbagai bidang perniagaan lain. Pada awal tahun 1970-an kaum Melayu telah berjinak dalam sektor perniagaan berasaskan percetakan. Pada ketika itu tidak begitu ramai penglibatan kaum lain dalam industri ini. Lantaran kekurangan penglibatan kaum lain dalam industri ini, kaum Melayu melihat peluang yang besar boleh diperolehi dari bidang ini. Melihat kepada kesungguhan dan penyertaan yang begitu baik dalam industri ini, kerajaan menetapkan keseluruhan urusan perolehan percetakan kerajaan diserahkan kepada pencetak-pencetak Melayu untuk dicetak sebagai tanda sokongan kerajaan kepada kaum ini untuk terus maju.

Kata kunci: Percetakan, perolehan percetakan, Melayu, dasar

Dasar Kerajaan

Menurut Mus Chairil Samani (2002), 'dasar' ialah rancangan bertindak untuk mengatasi permasalahan yang telah dikenalpasti dengan menggunakan strategi-strategi tertentu. Tambah Mus Chairil, dasar amat penting bukan setakat "apa yang dipilih oleh kerajaan untuk dilaksanakan tetapi apa juga yang tidak dilaksanakan." Dasar-dasar awam negara tidak bersifat statik dan akan sentiasa berubah mengikut arus dan masa bagi memenuhi kehendak dan keperluan semasa.

Di negara ini badan yang dipertanggungjawabkan membangun dan meneliti serta mengkaji dasar awam ialah Kabinet. Kabinet akan dibantu oleh Ketua Setiausaha Negara (KSN), Ketua-ketua Setiausaha (KSU) dan Ketua-ketua Jabatan dalam memberi pendapat dan nasihat serta membantu dalam penggubalan sesuatu dasar. Dasar awam boleh direalisasikan sama ada di peringkat Kabinet mahupun di peringkat Kementerian. Jika ada sesuatu dasar yang ingin dibangunkan di peringkat Kementerian, kuasa kelulusan untuk mewartakan dasar tersebut masih terletak pada pihak Kabinet. "Kabinet atau Jumaah Menteri adalah badan yang menjalankan kuasa eksekutif yang dipegang oleh Yang di-Pertuan Agong. Dasar dan arahan Kabinet dilaksanakan oleh jentera pentadbiran kerajaan di peringkat Persekutuan. Kabinet diketuai oleh Perdana Menteri. Badan itu mengandungi ahli-ahli yang digelar Menteri yang memegang portfolio tertentu dan sama-sama bertanggungjawab mengenai semua keputusannya. Ia merupakan badan tertinggi di dalam negara untuk membentuk dasar-dasar kerajaan (INTAN, 1982).

Di Malaysia, terdapat pelbagai dasar yang dibangunkan. Dasar-dasar yang dibangunkan dan diluluskan mempunyai hubungan dan saling berkait antara satu sama lain. Di negara ini terdapat pelbagai dasar yang dibangunkan untuk memastikan setiap rancangan pihak kerajaan berjalan lancar. Walaubagaimanapun, tiada sebarang dasar umum yang dibangunkan khusus oleh kerajaan untuk industri percetakan terutama yang melibatkan kaum Melayu dan Bumiputera di Malaysia. Dalam kajian ini dasar kerajaan yang akan dibincangkan adalah merujuk kepada ketetapan kerajaan dalam membantu pengusaha-pengusaha percetakan dalam kalangan orang Melayu melalui Surat Pekeliling Perbendaharaan (SPP) 10 Tahun 1993 (SPP/10/93) yang dibangunkan oleh kerajaan bagi membantu industri percetakan Melayu untuk terus maju.

Era Pasca Pembangunan Dasar

Penglibatan pelbagai kaum dalam pembangunan ekonomi dan perniagaan

banyak dilihat pada awal tahun 1970-an, ketika pelaksanaan Dasar Ekonomi Baru yang diperkenalkan oleh kerajaan pada tahun 1971. Dasar yang dilancarkan oleh Perdana Menteri Tun Abdul Razak bin Dato' Hussein iaitu Dasar Ekonomi Baru (DEB) telah diperkenalkan untuk menangani masalah ketidak seimbangan ekonomi di antara pelbagai kaum di Malaysia yang menjejaskan perpaduan antara kaum dan keamanan negara. Sejak Malaysia mencapai Kemerdekaan pada tahun 1957 hingga ke akhir tahun 1960an, pembangunan ekonomi didorong oleh kuasa pasaran. Hasilnya, Malaysia mencapai kadar pertumbuhan ekonomi yang tinggi tetapi masih wujud ketidakseimbangan yang serius. Hal ini bermakna, walaupun pertumbuhan ekonomi tinggi, kekayaan tidak diagihkan dengan baik. Golongan yang miskin, kebanyakannya kaum Bumiputera yang tinggal di kawasan luar bandar dan berkerja sebagai petani, masih ramai dan masih mundur. Manakala kaum Cina dan orang asing pula menguasai bidang perindustrian, perniagaan dan sektor korporat. Oleh sebab itu, dasar ini diperkenalkan untuk mengawal keadaan yang dinamakan *market failure* agar tidak berterusan.

Ekoran dari peristiwa rusuhan kaum pada tahun 1969, DEB diperkenalkan pada tahun 1970. Ia bertujuan untuk menghapus kemiskinan tanpa mengira kaum dan mengstruktur semula masyarakat supaya negara dapat membangun dengan stabil, aman di samping hasil pembangunan dapat dinikmati oleh seluruh rakyat. Pengstruktur semula masyarakat adalah supaya jenis kaum tidak sinonim dengan kegiatan ekonomi. Strategi serampang dua mata ini tertumpu kepada usaha menambah pendapatan golongan miskin dan penduduk di luar bandar, memodenkan sektor pertanian, meningkatkan tahap pelajaran, mewujudkan golongan komersial Bumiputera dan menambah pegangan ekuiti korporat Bumiputera. Sasaran juga ditetapkan iaitu 30% pegangan ekuiti korporat oleh Bumiputera, penetapan kuota kemasukan pelajar Bumiputera di universiti dan 30% daripada bilangan pekerja mestilah Bumiputera. Prinsip pokok pengstruktur ini adalah supaya sasaran ini dapat dicapai dari ekonomi yang sedia berkembang dan tidak mengambil dari kaum Bukan Bumiputera untuk diberikan kepada kaum Bumiputera.

Penglibatan kaum Melayu dan Bumiputera dalam industri percetakan menampakkan pertambahan sekitar awal tahun 1970-an apabila DEB diperkenalkan. Pada ketika itu, percetakan hanya dimiliki oleh jabatan kerajaan sahaja iaitu Jabatan Percetakan Negara dan beberapa individu-individu Melayu yang membuka perniagaan percetakan. Perkembangan yang agak baik dalam industri percetakan telah menyaksikan pertambahan penglibatan orang-orang Melayu dalam bidang ini. Orang-orang Melayu telah menambah baik peralatan percetakan mereka supaya kapasiti pengeluaran dapat ditingkatkan. Melihat kepada kesungguhan orang-

orang Melayu dalam meningkatkan pertumbuhan ekonomi mereka dalam bidang ini dan penglibatan yang cukup tinggi dalam industri percetakan telah menyaksikan pula penubuhan Persatuan Pengusaha Percetakan Melayu Malaysia (PPPMM). Penubuhan PPPMM ini adalah hasil nasihat Yang Dipertua Dewan Perdagangan dan Perindustrian Melayu Malaysia (DPPMM) iaitu YM Tengku Razaleigh Hamzah di mana pemilik industri percetakan dalam kalangan orang Melayu perlu memiliki satu persatuan untuk menjaga kebajikan dan meningkatkan taraf ekonomi orang Melayu yang menceburi bidang perniagaan percetakan.

Era Kejayaan Industri Percetakan Melayu

Sejurus perubahan tampuk pentadbiran negara oleh Ybng. Tun Dr. Mahathir bin Mohamad, perusahaan percetakan orang-orang Melayu telah mendapat suntikan semangat dari Perdana Menteri. Perdana Menteri telah membuat ketetapan di mana segala kerja-kerja percetakan yang melibatkan pelbagai kementerian, pentadbiran kerajaan pusat, kerajaan-kerajaan negeri, badan-badan berkanun dan seluruh agensi-agensi kerajaan perlu diagihkan kepada syarikat-syarikat yang berdaftar dengan Kementerian Kewangan dan berstatus Bumiputera. Melihat kepada sokongan yang tidak berbelah bahagi kerajaan ketika itu kepada industri percetakan dalam kalangan orang-orang Melayu, maka pertambahan bilangan syarikat percetakan pemilikan orang Melayu semakin meningkat dalam senarai syarikat yang berdaftar dengan Kementerian Kewangan dan keanggotaan dalam PPPMM. Bilangan keahlian dalam PPPMM pada awal penubuhannya hanya dianggotai seramai kira-kira 20 buah syarikat sahaja. Jumlah keahlian dalam PPPMM semakin mendapat tempat dalam kalangan pengusaha percetakan orang Melayu. Pertambahan bilangan ini disebabkan orang Melayu berpandangan industri percetakan telah mendapat pembelaan sepenuhnya dan bantuan yang sewajarnya dari pihak kerajaan.

Pada ketika itu, perusahaan percetakan di kalangan orang Melayu dianggap semakin maju dan moden. Hal ini dikatakan demikian kerana keanggotaan PPPMM dan pendaftaran dengan Kementerian Kewangan, memerlukan sesebuah syarikat percetakan itu mematuhi syarat iaitu memiliki segala peralatan percetakan yang berteknologi tinggi seperti mesin pemprosesan filem, mesin pemprosesan plat cetak, komputer, mesin cetak dan mesin penjilidan. Ini merupakan syarat utama yang ditetapkan oleh PPPMM dan Kementerian Kewangan yang ingin berdaftar sebagai pembekal dan pencetak yang ingin memperoleh tender percetakan dari kerajaan. Turut jelas dilihat jumlah keahlian yang semakin bertambah dalam keanggotaan PPPMM menunjukkan pengusaha-pengusaha percetakan Melayu telah

membuat pelaburan yang besar dalam industri percetakan. Pelaburan ini dibuat agar berpeluang mendapat tender-tender percetakan yang besar dari pihak kerajaan. Antara tender-tender percetakan yang mendapat permintaan dalam kalangan pengusaha-pengusaha percetakan Melayu ini ialah mencetak buku-buku teks Kementerian Pelajaran dan Laporan Tahunan kementerian, jabatan dan agensi-agensinya kerajaan lain.

Hasil perolehan tender percetakan dari pihak kerajaan telah melahirkan ramai usahawan-usahawan Melayu yang berjaya. Malah ketika itu, telah lahir usahawan percetakan Melayu yang bergelar jutawan. Ini semua merupakan hasil bantuan dan komitmen yang tinggi dari kerajaan untuk meningkatkan ekonomi dan taraf hidup orang Melayu. kerajaan juga ada menyediakan bantuan berbentuk pinjaman dari agensi-agensinya seperti MARA untuk membantu orang Melayu yang ingin menceburkan diri dalam industri percetakan pada ketika itu. Hasil bantuan kerajaan ini juga telah menyaksikan penguasaan yang besar kaum Melayu dalam industri percetakan di negara ini. Selain itu, ada pengusaha percetakan orang Melayu yang memberanikan diri untuk menubuhkan kilang percetakan dan penerbitan mereka sendiri. Pencatutan mereka amat tepat di mana kemajuan demi kemajuan telah dicapai sehingga menjadikan pengusaha ini berjaya dan disegani di seluruh pelosok negara sehingga ke hari ini. Kumpulan Karang kraf merupakan contoh terbaik kaum Melayu yang berjaya dalam industri percetakan dan penerbitan. Karang kraf juga merupakan syarikat percetakan anak Melayu yang berjaya hasil pembangunan Dasar Ekonomi Baru.

Pada awal tahun penglibatan kaum Melayu secara serius dalam industri percetakan, mereka banyak mengharapkan perolehan tender percetakan dari pihak kerajaan. Perolehan tender percetakan kerajaan oleh pengusaha-pengusaha percetakan orang Melayu ini melibatkan keseluruhan kerja-kerja mencetak produk percetakan tetapi tidak kepada percetakan produk-produk keselamatan. Antara kerja-kerja percetakan yang diperolehi oleh pengusaha percetakan orang Melayu seperti mencetak borang-borang rasmi, kepala-kepala surat kementerian, jabatan atau agensi-agensi kerajaan, bahan-bahan bercetak kegunaan pejabat, kad nama, surat dan kad jemputan; buku-buku teks sekolah, laporan-laporan rasmi seperti laporan tahunan, laporan mesyuarat dan pelbagai produk lain. Kerja-kerja percetakan keselamatan yang melibatkan produk-produk keselamatan kerajaan seperti buku cek, ijazah dan diploma institusi pengajian awam, kertas-kertas undi, kertas-kertas peperiksaan awam utama, percetakan akta-akta kerajaan, laporan suruhanjaya, laporan Parlimen dan pelbagai lagi yang berunsurkan keselamatan akan dicetak oleh Jabatan Percetakan Negara (JPN) ketika itu. Ini bagi memastikan tahap kerahsiaan kerajaan tidak dikomersialkan dan diketahui umum. Manakala tugas-tugas

percetakan produk-produk umum diberikan kepada pengusaha-pengusaha percetakan orang Melayu secara tender dan sebut harga.

Urusan pengagihan tender-tender percetakan kerajaan ini dijalankan sepenuhnya oleh pihak Jabatan Percetakan Negara melalui Unit Pengurusan Tender kepada pengusaha-pengusaha percetakan bumiputera dan berdaftar dengan Kementerian Kewangan. Unit Pengurusan Tender ini akan mengiklankan senarai tender-tender percetakan yang dikeluarkan oleh pihak Kerajaan dan Kementerian-kementerian lengkap dengan spesifikasi produk untuk diagihkan kepada pengusaha-pengusaha percetakan bumiputera yang boleh dikatakan dimonopoli sepenuhnya oleh kaum Melayu. Pengagihan tender-tender ini kepada pencetak-pencetak melalui kaedah “lawan harga” di mana pengusaha-pengusaha yang menawarkan harga yang terendah akan diutamakan. Pemilihan untuk menganugerahkan tender percetakan pula akan dibawa ke pihak jawatankuasa pemilihan. Jabatan Percetakan Negara hanya diberi tanggungjawab untuk menguruskan segala urusan percetakan umum kerajaan untuk diagihkan kepada pengusaha-pengusaha percetakan bumiputera manakala urusan percetakan buku-buku teks sekolah, buku-buku bacaan dan buku umum diuruskan oleh Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP).

Dewan Bahasa dan Pustaka merupakan satu badan Kerajaan yang diberikan tanggungjawab sepenuhnya untuk kerja-kerja menerbit, mencetak, mengagih dan memasarkan buku-buku terbitan DBP kepada seluruh sekolah rendah, sekolah menengah dan masyarakat umum. Apabila Kerajaan telah membuat ketetapan di mana keseluruhan tender-tender percetakan perlu diagihkan kepada pengusaha-pengusaha percetakan Melayu, maka tugas-tugas pengagihan percetakan di DBP juga tidak terkecuali dari ketetapan tersebut. Maka dengan itu DBP telah diarahkan untuk membangunkan satu sistem pengagihan percetakan kepada kaum Melayu ini. Konsep yang lebih dikenali sebagai “payung” telah dibangunkan di mana DBP akan memayungi pengusaha-pengusaha percetakan orang Melayu ini, di mana keseluruhan kerja-kerja percetakan DBP akan diagihkan secara rata kepada syarikat-syarikat percetakan orang Melayu yang berdaftar di bawah sistem tersebut.

Kejayaan perusahaan percetakan orang Melayu, melalui konsep ‘payung’ yang dihidupkan oleh DBP ini, telah menaikkan taraf ekonomi orang Melayu suatu ketika dulu. Pengagihan tender-tender percetakan DBP ini juga mengikut kaedah yang telah dibuat oleh Jabatan Percetakan Negara iaitu melalui sebut harga dan syarikat yang menawarkan harga yang kompetitif kebiasaannya akan memperolehi tender tersebut. Cuma ada satu kelainan kaedah tambahan yang diwujudkan oleh pihak DBP

di mana syarikat-syarikat percetakan ini mempunyai kelengkapan yang lengkap dan kepakaran tenaga kerja kerana kerja-kerja percetakan buku teks dan bahan bacaan umum lain merupakan tugas yang agak rumit dan memerlukan ketelitian yang tinggi. Selain itu, ketetapan masa mencetak dan kerja-kerja pengagihan yang singkat amat menguji keupayaan syarikat-syarikat percetakan ini.

Tender-tender percetakan yang diagihkan DBP kepada syarikat-syarikat percetakan orang Melayu amat tinggi jumlahnya. Sejak ketetapan yang dibuat kerajaan untuk mengagihkan kerja-kerja percetakannya kepada pengusaha-pengusaha percetakan orang Melayu yang kebanyakannya berdaftar dengan PPPMM dan tugas-tugas mencetak dan menerbitkan buku-buku teks sekolah dan bahan bacaan lain telah diberikan tanggungjawab sepenuhnya kepada DBP, maka pemlik-pemilik syarikat percetakan orang Melayu semakin bertambah maju dan berjaya. Ketetapan pengagihan kerja-kerja mencetak buku-buku teks dan bahan bacaan lain kepada pengusaha-pengusaha percetakan orang Melayu berjumlah tidak kurang RM90 juta setahun telah memperlihatkan orang Melayu menambah pelaburan mereka bagi memperolehi dan menambah baik kelengkapan dan perlatan percetakan. Selain itu, jumlah tenaga kerja dalam industri percetakan orang Melayu sekitar tahun 1980-an berjumlah hampir 20,000 orang seluruh Malaysia (Memorandum Persatuan Pengusaha Percetakan Melayu Malaysia kepada Perdana Menteri Malaysia, 2005). Ini menunjukkan industri percetakan orang Melayu diiktiraf sebagai industri percetakan terbesar di antara kaum-kaum lain di Malaysia.

Selepas kejayaan demi kejayaan yang telah dicapai oleh pengusaha-pengusaha percetakan orang Melayu melalui bantuan dan perolehan tender-tender percetakan dari pihak Kerajaan, maka satu mekanisme baru telah diambil bagi mengurangkan bebanan kewangan yang perlu ditanggung oleh Kerajaan. Mekanisme baru ini diperkenalkan oleh Kerajaan bagi mengurangkan kebergantungan dan kewangan yang besar yang perlu ditanggung oleh pihak Kerajaan. Mekanisme baru ini meliputi keseluruhan operasi-operasi perusahaan awam yang melibatkan komitmen Kerajaan sepenuhnya seperti Jabatan Letrik Negara menjadi Tenaga Nasional Berhad dan Jabatan Pos menjadi Pos Malaysia. Industri percetakan orang Melayu juga mula menampakkan kegoyahan di mana mekanisme baru yang diperkenalkan oleh pihak Kerajaan iaitu untuk mengkorporatkan Jabatan Percetakan Negara kepada syarikat yang diperbadankan mungkin akan mengurangkan perolehan tender-tender percetakan kerajaan kepada kaum Melayu yang selama ini merasai kesenangan hasil perolehan tender-tender percetakan kerajaan. Asas utama untuk mengkorporatkan perusahaan awam ini adalah agar menjadikan perusahaan awam yang sebelum ini di bawah naungan kerajaan, memperolehi pendapatan sendiri

dan secara tidak langsung mengurangkan bebanan kewangan pihak kerajaan. Selain itu, pengkorporatan ini berlaku untuk merealisasikan objektif Dasar Ekonomi Baru (DEB) yang diperkenalkan kerajaan. Salah satu objektif DEB adalah menyediakan peluang untuk menambahkan penyertaan Bumiputera dalam sektor pembuatan dari segi kesaksamaan, guna tenaga, pemasaran dan khidmat professional.

Kesimpulan

Industri percetakan kaum Melayu menikmati pelbagai keistimewaan hasil bantuan dan sokongan kerajaan untuk kaum ini terus bersaing dalam arena perniagaan. Polisi kerajaan yang menetapkan segala urusan perolehan percetakan diserahkan kepada kaum Melayu jelas telah meningkatkan taraf sosio ekonomi kaum ini. Walau bagaimanapun kebergantungan kaum ini kepada kerajaan terus menerus akan menyebabkan kaum ini tidak dapat berdiri dengan sendirinya dalam lapangan perniagaan yang diceburi. Menurut Pengarah Urusan Kumpulan Media Karangraf, Dato Hussamuddin Yaacob kebergantungan yang begitu ketara ini akan menyebabkan industri percetakan Melayu akan mundur dan menimbulkan persaingan yang cukup hebat antara mereka akibat perebutan perolehan percetakan kerajaan. Apabila ini berlaku maka tidak mustahil satu ketika nanti akan ada pengusaha-pengusaha percetakan yang akan menutup perniagaan mereka disebabkan kebergantungan ini. Dalam arus pemodenan negara bagi ke arah kerajaan elektronik pada masa hadapan, industri percetakan akan mengalami zaman kemalapan kerana kerja-kerja manual yang melibatkan borang-borang bercetak sebelum ini akan digantikan dengan penggunaan sistem-sistem yang lebih canggih. Selain itu kemunculan media-media baru sedikit sebanyak telah mengurangkan permintaan tempahan percetakan kerana segala maklumat boleh diperolehi dengan mudah melalui hujung jari sahaja.

Bibliografi

Barlow, Colin (ed.) 2001. *Modern Malaysia in the Global Economy*, Cheltenham: Edward Elgar

Byrd, Cecil K., 1991. *Percetakan Awal Di Jajahan Selat 1806-1858*. Dewan Bahasa dan Pustaka. Kuala Lumpur

David Easton (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall, Inc

Mahani Zainal Abidin, 2002. *Rewriting The Rules, The Malaysia Crisis Management Model*. Kuala Lumpur: Prentice Hall

Memorandum Bantahan Persatuan Pengusaha Percetakan Melayu Malaysia kepada Perdana Menteri 2004/2006

Memorandum Bantahan Persatuan Pengusaha Percetakan Melayu Malaysia kepada Perdana Menteri 2006/2008

Memorandum Bantahan Persatuan Pengusaha Percetakan Melayu Malaysia kepada Perdana Menteri 2008/2010

Memorandum Bantahan Persatuan Pengusaha Percetakan Melayu Malaysia kepada Perdana Menteri 2010/2012

Mus Chairil Samani, 2002. Pembangunan Buku Teks Sekolah Di Malaysia: Dasar Amalan dan Ekonomi Penerbitan. Fakulti Sastera dan Sains Sosial. Universiti Malaya. Kuala Lumpur

William Case, 2004. Malaysia New Reforms, Old Continuities, Tense Ambiguities. In Kevin Hewison and Richard Robson, eds. East Asia and the Trials of Neo-Liberalism. London Routledge